

Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Philosophy (Azerbaijan)
Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia)
Uzhhorod National University
Kherson Faculty of the Odesa
State University of Internal Affairs

Національна Академія Наук Азербайджана
Інститут філософії (Азербайджан)
Академія мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина)
Ужгородський національний університет
Херсонський факультет Одеського державного
університету внутрішніх справ

FUNDAMENTAL AND APPLIED RESEARCHES: CONTEMPORARY SCIENTIFIC AND PRACTICAL SOLUTIONS AND APPROACHES

***INTERDISCIPLINARY PROSPECTS* VOLUME V**

Edited by:

A. Dushniy, M. Makhmudov, M. Strenacikova

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ПІДХОДИ

***МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ* ТОМ V**

За редакцією:

А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначікова

Baku – Banska Bystrica – Uzhhorod – Kherson
October 25, 2019
Posvit, 2019

Баку – Банська Бистриця – Ужгород – Херсон
25 жовтня 2019
Посвіт, 2019

*Recommended by the Academic Council of the
Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Azerbaijan
(the Protocol № 10, October, 10, 2019)*

*Recommended by the Rector of the Academy of Arts in Banska Bystrica
(the Protocol № 10, October, 24, 2019)*

UDC 001.89(477+479.24)(08):005.745

F 94

Fundamental And Applied Researches: Contemporary Scientifical and practical Solutions
F 94 and Approaches. Interdisciplinary Prospects. Volume V / [Editors: A. Dushniy, M. Makhmudov,
M. Strenacikova]. – Baku – Banska Bystrica – Uzhhorod – Kherson: Posvit, 2019. 616 p.

ISBN 978-617-7401-47-5

In the collection the articles of the participants of the V International Scientifical-practical conference «Fundamental And Applied Researches: Contemporary Scientifical-Practical Solutions and Approaches. Interdisciplinary Prospects» are published. In the materials of the collection questions of philosophy, pedagogy, psychology, sociology, history, culturology, art studies, philology, literary criticism, tourism study, local lore studies, political science, juridical, economic and natural sciences are elucidated.

The edition is addressed to scholars, lecturers and students of higher educational institutions.

UDC 001.89(477+479.24)(08):005.745

The editorial board:

Dushniy A. – Ph.D. in Education, Associate Professor, Correspondent Member of the International Academy of Sciences of Pedagogical Education (Ukraine); **Didi V.** – PaedDr. MgA. et Mgr., Professor, Rector of the Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia); **Halunko V.** – Doctor of Law, Professor (Ukraine); **Kuzmenko J.** – Ph.D. hab. (Education), Professor (Ukraine); **Makhmudov M.** – Doctor of Philosophy, Leading Researcher of Institute of Philosophy of the NAS (Azerbaijan); **Mamedzade I.** – Doctor of Philosophy, Professor of Institute of Philosophy of the NAS (Azerbaijan); **Mustafayev A.** – Doctor of Philosophy, Professor of Institute of Philosophy of the NAS (Azerbaijan); **Strenacikova M.** – doc. CSc., PhD., Associate Professor of the Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia); **Strenacikova M.** – PaedDr., Bc., PhD., Lecturer Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia); **Tagiyev A.** – Leading Researcher of Institute of Philosophy of NAS (Azerbaijan).

Reviewers:

Buniyatzade T. – Academician, Full Member of the National Academy of Sciences of Azerbaijan.

© National Academy of Sciences of Azerbaijan, 2019
© Academy of Arts in Banska Bystrica, 2019
© SHEE «Uzhhorod National University», 2019
© Dushniy A., Makhmudov M., Strenacikova M., 2019
© Posvit, 2019

ISBN 978-617-7401-47-5

*Рекомендовано Вченою радою Інституту Філософії
Національної академії наук Азербайджану
(протокол № 10 від 24 жовтня 2019 року)*

*Рекомендовано ректоратом Академії мистецтв у Банській Бистриці
(протокол № 10 від 10 жовтня 2019 року)*

УДК 001.89(477+479.24)(08):005.745

Ф 94

Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи. Міждисциплінарні перспективи. Том V / [редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначікова]. – Баку – Банська Бистриця – Ужгород – Херсон: Посвіт, 2019. 616 с.

ISBN 978-617-7401-47-5

У збірнику опубліковані статті учасників V-ї міжнародної науково-практичної конференції «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи. Міждисциплінарні перспективи». В матеріалах розкриваються питання філософії, педагогіки, психології, соціології, історії, культурології, мистецтвознавства, мовознавства і літературознавства, туристознавства, краєзнавства, політології, юридичних, економічних й природничих наук.

Видання адресоване науковцям, викладачам і студентам вищих навчальних закладів.

УДК 001.89(477+479.24)(08):005.745

Редакційна колегія:

Галуцько В. – доктор юридичних наук, професор (Україна); **Діді В.** – доктор наук, професор, ректор Академії мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина); **Душний А.** – кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (Україна); **Кузьменко Ю.** – доктор педагогічних наук, професор (Україна); **Мамедзаде І.** – доктор філософських наук, професор ІФ НАН (Азербайджан); **Махмудов М.** – доктор філософії, провідний науковий співробітник ІФ НАН (Азербайджан); **Мустафаєв А.** – доктор філософських наук, професор ІФ НАН (Азербайджан); **Стреначікова М.** – доктор наук, доцент Академії мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина); **Стреначікова М.** – доктор філософії, викладач Академії мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина); **Тагієв А.** – головний науковий співробітник ІФ НАН (Азербайджан).

Рецензенти:

Буніятзаде Т. – академік, дійсний член Національної академії наук Азербайджану.

© Національна Академія Наук Азербайджану, 2019
© Академія мистецтв у Банській Бистриці, 2019
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2019
© Душний А., Махмудов М., Стреначікова М., 2019
© Посвіт, 2019

ISBN 978-617-7401-47-5

LINGUISTICS. LITERARY STUDIES

Vintoniv M., Novikova O. Simple complicated sentence in the system of syntactic units.....	313
Garachkovska O. The specific of journalistic problems and genre of Volodymyr Sapon's inheritance	321
Dobrovolska O. Principles of the systemic and functional historic lexicology as the new linguistic trend.....	327
Kaizer I. Ivan Franko – Emil Zola: contact-genetic discourse of Mahdalyna Laslo-Kutsyuk.....	334
Koliasa O., Zymomyra M. Genre and structural peculiarities of the play <i>A Midsummer Night's Dream</i> by W. Shakespeare	340
Kuzebna V. The evolution of intergender relationships in Sherwood Anderson's novel prose.....	348
Martynova H., Bober T. Dynamic processes in the vocabulary for names of clothes, footwear and accessories from the mid upper Dnieper patois.....	364
Martynyuk A. Meaning making in multimodal communication	373
Makhmudova Sh. Folklore patterns in children's works of Azerbaijan	381
Orlov O. Artistic image in the scientific and critical discourse.....	387
Pecharskyi A., Zymomyra I. The existential dimensions of human being in small prose of Mykhailo Kotsiubynskyi and Jalil Mammadkulizade.....	393
Popovych M. On Henri Estienne's contribution to the emergence of Cl. Vaugelas' theory of «good usage»	401
Slipushko O., Katyuzhynska A. The allegoric-symbolic model of the creation of artistic imagery in the poetry of the high baroque epoch (based on the collection «Lutnia Apollinowa» by Lazar Baranovych)	412
Tikhonenko S. The functions of grotesque in John Swift's pamphlet «A Modest proposal»	419
Shylo S. Grammatical means of expressing a stimulating modality in agitation and political discourse	424
Shteinbuk F. Corporal-topological adventures of «The bad girl» in the novel of the same name by Mario Vargas Llosa	430
Shcherbyna T. Text presentation of category of noun gender in speech of Zhuravka village in Shpolyansk district of Cherkasy region	435
Yuldasheva L. Motivation types of occasional onyms of modern fantasy literature for children and adolescents.....	443
Yakubovska M., Zymomyra O., Zymomyra M. The paradigm of the artistic discourse of Ivan Franko and Dmytro Pavlychko: communication between man and the world.....	449

LOCAL HISTORY. TOURISM STUDIES

Habchak N., Dubis L. Uzhhorod experience in using mini-sculptures in the development of urban tourism	457
Druzhynina V., Zelenko O. Socio-demographic dimension of tourism development in Ukraine.....	468
Shevchuk S. The model of the transformation of administrative-territorial system of Poltava region	477

UDC 81.161.1'367

Михайло ВІНТОНІВ – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна, 04053, (m.vintoniv@kubg.edu.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3258-8633>

Ольга НОВИКОВА – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України, вул. Степана Тільги, 21, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна, 50065, (08novikovaolga76@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8498-1736>

Mykhailo VINTONIV – Doctor of Philology, Professor, Professor of the Ukrainian language department, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, Ukraine, 04053 (m.vintoniv@kubg.edu.ua)

Olga NOVIKOVA – PhD in Philology, Assistant Professor of the Department of social and humanitarian subjects, Donetsk Law Institute of Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Stepana Tilgi street, 21, Kryvyi Rih, Dnepropetrovsk region, Ukraine, 50065 (08novikovaolga76@gmail.com)

ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Анотація. Типологія простого ускладненого речення є однією з актуальних проблем українського мовознавства. **Метою** статті є визначити диференційні ознаки простого ускладненого речення в сучасній лінгвістиці. **Досягнення мети** передбачає опис різних підходів, концепцій дослідження компонентів, що ускладнюють просте речення. **Наукова новизна.** Встановлено й розглянуто основні ознаки простих ускладнених речень порівняно із моно- та поліпредикативними структурами. Проаналізовано статус напівпредикативних одиниць у діакронному аспекті. **Методологія.** Дослідження простого ускладненого речення здійснено з урахуванням досягнень як лінгвоукраїністики, так і лінгвістики загалом. Основні положення ґрунтовані на працях О. С. Ахманової, В. В. Виноградова, І. Р. Вихованця, А. П. Загнітка, Г. О. Золотової, О. С. Мельничука, К. Ф. Шульжука та ін. Тривалий час у лінгвістиці не розглядали поняття просте ускладнене речення. Зокрема у граматиках XVI–XVIII століття або взагалі не було розділу про синтаксичну будову мови, або синтаксичний розділ містив лиш опис особливостей поєднання слів, правила про порядок слів у реченні тощо. У працях XIX ст. спостерігаємо розвиток теорії про речення (А. Павловський та ін.). У граматиках початку XX століття поглиблено аналіз ускладнювальних компонентів речення (див. праці І. Нечуй-Левицького; О. Поповича; О. Курило; В. Сомовича; О. Снявського та ін.). Друга половина XX ст. позначена утвердженням теорії простого ускладненого речення. Упродовж 80–90-х рр. посібники, підручники, монографії містять такі розділи, як «Просте ускладнене речення», де розглянуто речення з однорідними членами речення, з відокремленими другорядними членами, вставними й вставленими словами, словосполученнями й реченнями, звертаннями. На початку XXI століття мовознавці продовжують дослідження простих ускладнених речень, з'ясовують дискусійні питання, уточнюють обсяг цього поняття. **Висновки.** Становлення теорії простого ускладненого речення відбувалося протягом тривалого часу, починаючи з XVII–XVIII ст. – від початку зародження теорії речення загалом. XIX ст. позначено першими дослідженнями однорідних членів речення та інших ускладнювальних конструкцій. XX ст. стало етапом утвердження термінології та роз-

витку різних поглядів, концепцій. XXI століття є періодом уточнення ускладнювальних компонентів простого речення та виникнення нових підходів. **Перспективи** подальшого дослідження бачаємо в ґрунтовному аналізі функційних виявів простого ускладненого речення на різних етапах розвитку синтаксичної науки в різносистемних мовах.

Ключові слова: речення, просте ускладнене речення, однорідні члени, відокремлені члени, звертання, вставні та вставлені компоненти.

SIMPLE COMPLICATED SENTENCE IN THE SYSTEM OF SYNTACTIC UNITS

Summary. A simple complicated sentence is one of the current problems of Ukrainian linguistics. **The purpose** of the article is to define the differential features of a simple complicated sentence in modern linguistics. Achieving the goal involves describing different approaches, concepts of components research that complicate a simple sentence. **Scientific novelty.** The main features of simple complicated sentences are established and considered in comparison with mono- and polypredicative structures. The status of semi-predictive units in the diachronous aspect is analyzed. **Methodology.** The study of a simple complicated sentence was carried out taking into account achievements both in linguistic Ukrainian studies and in linguistics as a whole. The main provisions are based on the works of A. S. Akhmanova, V. V. Vinogradov, I. R. Vykhovanets, A. P. Zag-nitko, G. A. Zolotova, A. S. Melnichuk, K. F. Shulzhuk and others. For a long time, the concept of simple complicated sentence was not considered in linguistics. In particular, in the sixteenth and eighteenth century's grammars, there was no chapter on the syntactic structure of the language at all, or the syntactic chapter contained only the description of the peculiarities of the combination of words, rules on the word order in a sentence, etc. In the works of the XIX century we observe the development of the theory about the sentence (the works of L. Slugotsky, M. Wozniak, G. Paslavsky, etc.). In the grammars of the early twentieth century the analysis of the complicating components of the sentence was enhanced (see works by I. Nechuy-Levytsky, O. Popovych, O. Kurilo, V. Simovych, O. Sinyavsky, etc.). In the grammars of the second half of the twentieth century we observe the theory of the simple complicated sentence. In the 80's and 90's textbooks, monographs contain chapters such as «Simple Complicated Sentence», which discusses sentences with homogeneous parts of the sentence, with detached secondary parts of the sentence, parenthesis and parenthetical words, phrases and sentences, direct addresses. In the works of the 21st century, linguists continue to study simple complicated sentences, clarify discussion questions, specify the scope of this concept (A. Zagnitko, K. Shulzhuk, A. Moisienko). **Conclusions.** So, the formation of the theory of the simple complicated sentences has been going on for a long time, starting from the XVIII–XVIII centuries – since the beginning of the theory of sentence in general. The XIX century is marked by the first studies of homogeneous parts of the sentence and other complicating constructions. The XX century became the stage of approval of terminology and development of different views and concepts. The XXI century is a period of specifying the components of the simple sentence, which complicate its structure, and the emergence of new approaches. The prospects for further study are seen in a thorough analysis of all manifestations of the simple complicated sentence at different stages of the development of syntactic science in different structural languages.

Key words: sentence, simple complicated sentence, homogeneous parts, detached parts, direct addresses, parenthesis and parenthetical components.

Постановка проблеми. Просте ускладнене речення є однією з актуальних проблем сучасного мовознавства, оскільки в синтаксичній теорії на сьогодні відсутня загальноприйнята дефініція поняття «ускладнене речення», що пояснює різноспрямованість тих синтаксичних явищ, які практично підведені під термін «ускладнення». У зв'язку з цим ставимо перед собою завдання теоретично виокремити та увиразнити ті диференційні ознаки, які б охоплювали поняття просте ускладнене речення і дозволяли виокремлювати його з-поміж інших синтаксичних одиниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Словнику лінгвістичних термінів Дж. Річардс просте речення визначає як «речення з одним присудком», а складним – всі інші» (Richards, 2002, с. 69). В

енциклопедії англійської мови Д. Кристал розрізняє просте (simple) і багаточленне речення (multiple), куди зараховано в традиційному розумінні складні та ускладнені структури (Crystal, 2003, с. 276). У працях Дж. Річардса і Д. Кристала ускладнені речення не виокремлені в самостійну синтаксичну одиницю, але вони зараховані ними до складних конструкцій. О. С. Ахманова під ускладненими розуміє речення, у складі яких «є відносно самостійна синтаксична конструкція» (Ахманова, 2007, с. 315). Д. Е. Розенталь і М. А. Теленкова до ускладнених зараховують речення, що містять відокремлені й однорідні члени, вставні конструкції, слова-звернення (Розенталь, Теленкова, 2001). Традиційно визначувана категорія ускладнення пов'язана із синтаксичним явищем, яке учені узагальнюють у широкій назві – модифікація структури моделі граматично елементарного речення (Вихованець, 1993; Загнітко, 2001; Кадомцева, 1985; Слинко, Гуйванюк, Кобилянська, 1994; Шульжук, 2004 та ін.). Термін «ускладнення» справді поглинає багато синтаксичних процесів, що можна звести в одне уявлення лише з погляду виходу речення за межі ядерної структури. Різні види ускладнення будови простого речення, за спостереженнями Л. О. Кадомцевої, функціонально й конститутивно відмінні (Кадомцева, 1985, с. 63). Саме тому диференціація синтаксичних процесів – редукції, компресії, транспозиції, модифікації, трансформації тощо – залишається актуальною проблемою мовознавчої науки. Аналіз ускладнених речень вимагає не тільки широкого ремаркування аналізованих фактів, а й вивчення форми граматичного ускладнення.

Метою статті є комплексно проаналізувати історію становлення простого ускладненого речення в лінгвоукраїністиці, визначити його диференційні та класифікаційні ознаки. Досягнення мети передбачає опис різних підходів, концепцій дослідження компонентів, що ускладнюють просте речення.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час у лінгвістиці не виокремлювали поняття *просте ускладнене речення*. Зокрема в граматиках XVI–XVIII століття або взагалі не було розділу про синтаксичну будову мови (Адельфотес. *Граматіка доброглаголивого еллино-словенського языка* (1591), написана під керівництвом митрополита Арсенія *Граматіка словенска* (Зизаній, 1596)), або синтаксичний розділ містив лиш опис особливостей поєднання слів, правила про порядок слів у реченні тощо (Смотрицький, 1619; Ужевич, 1643). У працях XIX ст. спостерігаємо розвиток теорії про речення. А. Павловський у своїй праці поділяє речення на прості та складні (А. Павловський, 1818).

Перші відомості про ускладнювальні складники речення подано в джерелах другої половини XIX століття. М. Осадця речення з однорідними членами називає стягненими (Осадця, 1876). Цей термін повторили інші граматисти другої половини XIX ст.

У граматиках початку XX століття мовознавці розглядали різні ускладнювальні компоненти речення. Наприклад, І. Нечуй-Левицький згадує про: а) *сукупні (злиті) речення*; б) *кликальні речення* (звертання); в) відокремлені прикладки з функцією пояснення; г) вставні слова (Нечуй-Левицький, 1914, с. 6–28).

О. Курило з-поміж ускладнювальних компонентів речення виокремлює: а) *зовні слова* (звертання); б) *рівнорядні частини речення* (однорідні члени речення); в) *вставні речення* (Курило, 1921, с. 14–32). В. Сімович аналізує такі ускладнювальні компоненти, як *вставні слова (речення)*, *стягнені (злиті) речення*, *кличник*, *прикладку*. Вставні слова він поділяє на такі функційно-семантичні групи: 1) слова, які використовує людина, коли хоче виокремити свою думку серед інших; 2) слова зі значенням сумніву, непевності; 3) слова для ствердження, запевнення, надії; 4) слова, які використовують для звернення уваги; 5) слова для пояснення; 6) слова, які використовують для вибачення, прохання; 7) такі слова, як *на жаль*, *на біду*, *принаймні*, *бодай*, *зрештою* тощо (Сімович, 1919, с. 381–382).

В. Сімович, наголошуючи на особливостях вставних слів, певним чином визначає ознаки простого ускладненого речення: «Усі ці слова до самого речення не належать, вони немов самі для себе творять речення — як ось кличник, виклик та прикладка — і тому їх відділюємо від інших слів у реченню запинками, а деколи то і пружками» (Сімович, 1919, с. 379–380), а також зауважує, що «прикладка являється немов окремим реченням, у якому вона повинна б бути присудком супроти імення, яке пояснює (*ненька — це весна, ледащо — це пан, потомок гетьмана дурного, патріот і т. д.*)» (Сімович, 1919, с. 380).

У граматиці М. Левицького розглянуто відокремлену *прикладку, слова поклику, вставні слова, злиті речення*. У цій праці вперше згадано термін *речення зложені*. Цим поняттям М. Левицький визначає «додаткові речення, що поширюють думку і доповнюють просте речення» (Левицький, 1923, с. 170).

Автори українських граматик у 30-х рр. XX ст. продовжують досліджувати *речення з однорядними членами, відокремлені другорядні речення, вставлені слова, звертання* (Каганович, 1935); *слова поза реченням, або відокремлені слова, зовні слова, стягнені речення, зложені речення* (Огієнко, 1935); *дієприслівникові конструкції* (Смерчинський, 1932).

У *Нормах української літературної мови* (1941) О. Синявського ґрунтовно розроблена теорія відокремлених членів речення. На думку науковця, «це звичайні другорядні члени речення — додатки прикметникові, додатки іменникові, прислівникові (останні дуже рідко), тільки ніби відірвані від речення, як щодо значіння, так (а це головне) і вимови» (Синявський, 1941, с. 292). О. Синявський пояснює, за яким критерієм можна розмежувати прикладку та відокремлені члени речення. Таким критерієм є граматична форма зв'язку цих компонентів: *прикладка* — завжди залежить від іменника, є узгодженою з ним, а відокремлені члени є другорядними членами речення.

У працях 50-х рр. XX ст. дослідники фіксують поняття *ускладнене речення*. Наприклад, Н. Патроєва зауважує, що в російському мовознавстві термін *осложненное предложение* був уведений до наукового обігу в монографії О. Руднева *Синтаксис осложненного предложения* (1959). О. Руднев визначив, що синтаксис ускладненого речення охоплює такі складники: відокремлені члени речення, вставний член речення, однорідні члени речення та звертання (Руднев, 1959). В українському мовознавстві визначення *ускладненого речення* запропоновано в *Словнику лінгвістичних термінів* (1957) Є. Кротевича та Н. Роздевич: «речення, до якого входять відокремлені і приєднувальні конструкції, порівняльні звороти, вигуківі й вокативні утворення» (Кротевич, Роздевич, 1957, с. 201).

О. Мельничук у своїй книзі *Розвиток структури слов'янського речення* (1966) описує історію виникнення ускладнених речень. У цій праці зазначено про те, що ускладнені речення були успадковані ще праслов'янською мовою з індоєвропейської правови, а також частково розвинуті на слов'янському мовному ґрунті. На думку О. Мельничука, «ускладнені речення були результатом поступової зміни синтаксичних функцій деяких віддіслівних іменних форм — дієприкметників, інфінітивів і супінів, які сформувалися в індоєвропейській правові як звичайні віддіслівні прикметники й іменники» (Мельничук, 1966, с. 164). Причиною цієї зміни була необхідність виражати більш складні думки в одному реченні. Тому така тенденція до вираження не тільки основних дій, станів, а й додаткових стала передумовою того, що «певні категорії іменних дієслівних утворень, вживані спочатку лиш як непоширені означення при підметі чи додатку або як непоширені додатки чи обставини при дієслівному присудку, почали все частіше уточнюватись залежними від них другорядними членами» (Мельничук, 1966, с. 164). Щодо статусу ускладнених речень, О. Мельничук стверджує: «З точки зору синтаксичної

організації ускладнені речення залишаються в рамках загального типу простого речення, хоча функціонально, а частково й формально, зближаються вже з реченнями складними» (Мельничук, 1966, с. 165).

У граматиках другої половини ХХ спостерігаємо утвердження теорії простого ускладненого речення. У 80–90-х рр. підручники, монографії містять такий розділ, як «Просте ускладнене речення», у якому розглядають речення з однорідними членами речення, з відокремленими другорядними членами, вставні і вставлені слова, словосполучення й речення, звертання (Арполенко, Грищенко, Німчук, Русанівський, Щербатюк, 1983; Волох, Чемерисов, Чернов, 1989); «Види й напрями ускладнення структури простого речення», у якому йдеться про однорідні й неоднорідні означення, дієприслівникові та порівняльні звороти, звертання, відокремлення, вставні слова і вставлені конструкції (Кононенко, Кадомцева, Мацько, 1992); «Ускладнені речення» – описано речення: 1) із прислівними другорядними членами, не зумовленими валентністю предиката, 2) із детермінантними членами, що стосуються підметово-присудкової основи двоскладного речення загалом або граматичного центру односкладних речень, 3) з відокремленими членами речення (або напівпредикативними конструкціями), 4) з однорідними членами речення, 5) з компонентами, що перебувають у подвійному синтаксичному зв'язку, 6) із звертанням, що не перебуває в позиції підмета, 7) із вставними словами або конструкціями, 8) з опосередкованими другорядними членами речення (Вихованець, 1993).

У працях ХХІ століття мовознавці продовжують дослідження простих ускладнених речень, з'ясовують дискусійні питання, уточнюють обсяг цього поняття (Загнітко, 2001; Шульжук, 2004; Мойсієнко, 2009). Наприклад, К. Шульжук за формально-синтаксичним підходом прості ускладнені речення визначає як «синтаксичні конструкції, у яких наявні однорідні або відокремлені члени речення, а також вставні і вставлені компоненти, звертання» (Шульжук, 2004, с. 150). А з семантико-синтаксичного погляду, на думку науковця, «простими ускладненими є речення з наявними синтаксемами невалентного характеру, що не зумовлюються семантико-синтаксичною валентністю предиката. Тому в цьому аспекті ускладнення охоплює ширше коло конструкцій» (Шульжук, 2004, с. 150). Під терміном «ускладнення речення» розуміємо синтаксичну одиницю з одним предикативним центром, якій притаманні синтаксичні і семантичні зв'язки та відношення, що доповнюють зв'язки та відношення між членами простого неускладненого речення. Термін «ускладнення» справді обіймає багато синтаксичних процесів, що можна звести в одне уявлення лиш із погляду виходу речення за межі ядерної структури.

Особливістю ускладненого речення є поєднання в одній структурі предикативності (монопредикативності) з неповною предикативністю. Ця особливість відрізняє ускладнене речення від неускладненого, але не є достатньою підставою для виокремлення її як автономної предикативної одиниці. Ускладнене речення має одне предикативне ядро, щодо якого вибудовуються всі вхідні до нього складники. Приєднуючи ускладнювальні утворення, просте речення зберігає свою головну структурну ознаку – монопредикативність.

Формально елементарне й формально неелементарне просте речення різняться типологічним виявом синтаксичних зв'язків, типом семантико-синтаксичними відношеннями між його компонентами та складом другорядних членів речення.

Отже, становлення теорії простого ускладненого речення відбувалося протягом тривалого часу, починаючи з XVII–XVIII ст. – з початку зародження теорії речення загалом. XIX ст. позначено першими дослідженнями однорідних членів речення та інших ускладнювальних конструкцій. XX ст. стало ета-

пом утвердження термінології та розвитку різних поглядів, концепцій. XXI століття є періодом уточнення компонентів простого речення, що ускладнюють його структуру, та виникнення нових підходів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в ґрунтовному аналізі всіх виявів простого ускладненого речення на різних етапах розвитку синтаксичної науки в різносистемних мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Арполенко, Г., Грищенко, А., Німчук, В., Русанівський, В., Щербатюк, Г.** (1983). *Історія української мови*. Синтаксис. Київ, 503 с.
- Ахманова, О.** (2007) *Словарь лингвистических терминов*. Москва: URSS, 569 с.
- Вихованець, І.** (1993). *Граматика української мови*. Синтаксис. Київ: Либідь, 368 с.
- Волох, О., Чемерисов, М., Чернов, Є.** (1989). *Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Синтаксис*. Київ: Вища школа, 334 с.
- Загнітко, А.** (2001). *Теоретична граматики української мови*: Синтаксис: монографія. Донецьк: ДонНУ, 662 с.
- Зизаній, Л.** (1596) *Граматіка словенска*. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy.htm>
- Каганович, Н.** (1935) *Граматика української мови*. Ч. II: Синтаксис / упоряд: Н. Каганович, Г. Шевельов. Київ: Радянська школа, 158 с.
- Кадомцева, Л.** (1985) *Українська мова: синтаксис простого речення*. Київ: Вища шк., 1985. 126 с.
- Кононенко, П., Кадомцева, Л., Мацько, Л.** (1992). *Українська мова: навчальний посібник*. Київ: Либідь, 224 с.
- Кротевич, Є., Родзевич, Н.** (1957). *Словник лінгвістичних термінів*. Київ: Вид-во АН Української РСР, = 236 с.
- Курило, О.** (1921). *Початкова граматики української мови. Частина 2*. Львів. Вінниця: Видавництво «Поділля». Режим доступу: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9628>
- Левицький, М.** (1923). *Українська граматики для самонавчання*. Катеринослав-Ляйпцір: Режим доступу: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9633>
- Мельничук, О.** (1966). *Розвиток структури слов'янського речення*. Київ: Наукова думка, 324 с.
- Мойсієнко, А.** (2009). *Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення*. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 208 с.
- Нечуй-Левицький, І.** (1914). *Граматика української мови. Частина II. Синтаксис*. Київ. Режим доступу: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9836>
- Огієнко, І.** (1935). *Складня української мови. Ч. I. Вступ до складні*. Жовква: Друкарня оо. Василіан. Режим доступу: <https://issuu.com/haydamaka/docs/5b373c8ab6658b>
- Осадца, М.** (1876). *Граматика руського языка*. Львів: Ставропі. ін.-т., 238 с.
- Павловський, А.** (1818). *Граматика малоросійского наречія или Грамматическое показание существеннейших отличий, отдаливших малоросійское наречие от чисто російского языка*. Санкт-Петербург, 114 с.
- Попович, О.** (1916). *Руска граматики для шкіл народних*. Відень: Накладом видавництва книжок шкільних, 129 с.
- Розенталь, Д., Теленкова, М.** (2001). *Словарь-справочник лингвистических терминов*. Москва: Астрель, АСТ, 624 с.
- Синявський, О.** (1941). *Норми української літературної мови*. Львів: Українське видавництво. Львів, 363 с.
- Слинько, І., Гуйванюк, Н., Кобилянська, М.** (1994). *Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання: навч. посібн. для студ. філол. ф-тів*. Київ: Вища шк., 670 с.
- Сімович, В.** (1918). *Практична граматики української мови*. Раштат, 584 с.
- Смерчинський, С.** (1932). *Нариси з української синтакси (у зв'язку з фразеологією та стилістикою)*. Харків: Радянська школа, 305 с.

Смотрицкий, М. (1619). *Граммати́ка славенскиѧ правилноѧ Сунта҃ма*. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/smotgram/sm.htm>

Ужевич, І. (1643). *Граматы́ка словенская, написана пре(з) Іованна Ужевича словАнина славнои Академіи па-ри(з)скои в(ъ) тешлогіи студента в(ъ) Парижу*. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/uzhgram/uz.htm>

Чернобров, Ю. (2017). *Формування синтаксичної термінології в українському мовознавстві XIX – I пол. XX ст.* (дис... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова). Київ, 298 с.

Шульжук, К. (2004). *Синтаксис української мови*. Київ: ВЦ «Академія», 408 с.

Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: CUP, 506 p.

Richards, J. Schmidt, R., Kendrick, H., Kim, Y. (2002). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Essex, UK: Pearson Education, 608 p.

REFERENCES

Akhmanova, O. (2007). *Slovar lingvisticheskikh terminov*. [Dictionary of linguistic terms]. Moskva: URSS. [in Russian].

Arpolenko, H., Hryshchenko, A., Nimchuk, V., Rusanivskiy, V., Shcherbatiuk, H. (1983). *Istoriia ukrainskoi movy. Syntaksys*. [History of the Ukrainian language. Syntax]. Kyiv. [in Ukrainian].

Chernobrov, Yu. (2017). *Formuvannya syntaksichnoi terminolohii v ukrainskomu movoznavstvi XIX – I pol. XX st.* [Formation of syntax terminology in Ukrainian linguistics of the XIX – the first half XX century]. (dys... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukrainska mova). Kyiv. [in Ukrainian].

Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: CUP. [in UK].

Kadomtseva, L. (1985). *Ukrainska mova: syntaksys prostoho rechennia*. [Ukrainian language: Syntax of simple sentence.]. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].

Kahanovych, N. (1935). *Hramatyka ukrainskoi movy. Ch. II: Syntaksys*. [Grammar of the Ukrainian language. Part II: Syntax]. Kyiv: Radianska shkola. [in Ukrainian].

Kononenko, P., Kadomtseva, L., Matsko, L. (1992). *Ukrainska mova: navchalnyi posibnyk*. [Ukrainian language: a textbook]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].

Krotevych, Ye., Rodzevych, N. (1957). *Slovnnyk lnhvistychnykh terminiv*. [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Vyd-vo AN Ukrainkoi RSR. [in Ukrainian].

Kurylo, O. (1921). *Pochatkova hramatyka ukrainskoi movy. Chastyna 2*. [Elementary grammar of the Ukrainian language. Part II]. Lviv. Vinnytsia: Vydavnytstvo «Podillia». Retrieved from: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9628>. [in Ukrainian].

Levytskyi, M. (1923). *Ukrainska hramatykadlia samonavchannia*. [Ukrainian grammar for self-study]. Katerynoslav-Liaiptsig: Retrieved from: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9633>. [in Ukrainian].

Melnichuk, O. (1966). *Rozvytok struktury slovianskoho rechennia*. [The development of the Slavic sentence structure]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

Moisiienko, A. (2009). *Suchasna ukrainska mova. Syntaksys prostoho uskladnenooho rechennia*. [Modern Ukrainian. Syntax of a simple complicated sentence]. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal». [in Ukrainian].

Nechui-Levytskyi, I. (1914). *Hrammatyka ukrainskoi movy. Chastka II. Syntaksys*. [Grammar of the Ukrainian language. Part II. Syntax]. Kyiv. Retrieved from: <http://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9836>. [in Ukrainian].

Ohienko, I. (1935). *Skladnia ukrainskoi movy. Ch I. Vstup do skladni*. [The complexity of the Ukrainian language. Part I. Introduction to the complex]. Zhovkva: Drukarnia oo. Vasylian. Retrieved from: <https://issuu.com/haydamaka/docs/5b373c8ab6658b>. [in Ukrainian].

Osadtsa, M. (1876). *Hramatyka ruskoho yazyka*. [Grammar of the Russian language]. Lviv: Stavropih. in.-t. [in Ukrainian].

Pavlovskiy, A. (1818). *Grammatika malorossiyskogo narechiya ili Grammaticheskoe pokazanie sushchestvennyshikh otlichy, otdalivshikh malorossiyskoe narechie ot chisto rossiyskogo yazyka*. [Grammar of the Little Russian dialect or

Grammatical indication of the most significant differences that separated the Little Russian dialect from a purely Russian language]. Sankt-Peterburg. [in Ukrainian].

Popovych, O. (1916). *Ruska hramatyka dlia shkil narodnykh*. [Russian grammar for folk schools]. Viden: Nakladom vydavnytstva knyzhok shkilnykh. [in Ukrainian].

Richards, J., Schmidt, R., Kendricks, H., Kim, Y. (2002). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Essex, UK: Pearson Education. [in Ukrainian].

Rozental, D., Telenkova, M. (2001). *Slovar-spravochnik lyinhvystycheskykh termynov*. [Dictionary of linguistic terms]. Moskva: Astrel, AST. [in Russian].

Shulzhuk, K. (2004). *Syntaksys ukrainskoi movy*. [Syntax of the Ukrainian language]. Kyiv: VTs «Akademiiia». [in Ukrainian].

Simovych, V. (1918). *Praktychna hramatyka ukrainskoi movy*. [Practical grammar of the Ukrainian language]. Rashtat. [in Ukrainian].

Slynko, I., Huivaniuk, N., Kobylianska, M. (1994). *Syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy. Problemni pytannia: navch. posibn. dlia stud. filol. f-tiv*. [Syntax of Modern Ukrainian. Problems: a tutorial for students of Philol-Fs]. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].

Smerechynskyi, S. (1932). *Narysy z ukrainskoi syntaksy (u zviazku z frazeolohiieiu ta stylistykoiu)*. Essays on Ukrainian syntax (in connection with phraseology and stylistics)]. Kharkiv: Radianska shkola. [in Ukrainian].

Smotrytskyi, M. (1619). *Hrammatika slavienskyia pravylnoie Suntagma*. [Slavic grammar. The correct syntagma]. Retrieved from: <http://litopys.org.ua/smotrgram/sm.htm>. [in Ukrainian].

Syniavskyi, O. (1941). *Normy ukrainskoi literaturnoi movy*. [Norms of the Ukrainian literary language]. Lviv: Ukrain-ske vydavnytstvo. Lviv. [in Ukrainian].

Uzhevych, I. (1643). *Hramatyka slovenskaia, napysana pre(z) lwanna Uzhevycha slovanyna slavnoy Akademiy pary(z)skoy v tewlohiy studenta v Paryzhu*. [Slovenian grammar, written under John Uzhevich the Slovenian of glorious Paris Academy for theology student]. Retrieved from: <http://litopys.org.ua/uzhgram/uz.htm>. [in Ukrainian].

Volokh, O., Chemerysov, M., Chernov, Ye. (1989). *Suchasna ukrainska literaturna mova. Morflohii. Syntaksys*. [Modern Ukrainian literary language. Morphology. Syntax]. Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukrainian].

Vykhovanets, I. (1993). *Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys*. [Grammar of Ukrainian language. Syntax]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].

Zahnitko, A. (2001). *Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy: Syntaksys: monohrafiia*. [Theoretical grammar of the Ukrainian language: Syntax: monograph]. Donetsk: DonNU. [in Ukrainian].

Zyzanii, L. (1596). *Hrammatika slovenska*. [Slovenian grammar]. Retrieved <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy.htm>. [in Ukrainian].